

Faiq Ələkbərli

*AMEA Fəlsəfə
Institutunun
aparıcı elmi işçisi,
dosent, fəlsəfə üzrə
fəlsəfə doktoru*

möminə və abidə, ismətli və həyalı bir övrət idi ki, vaxtının çoxunu ibadət və riyazətdə keçirirdi. Ol səbəbdən ona "Mollaxanım" ləqəbi verilmişdir. Şahnigar xanımın artıq elmi yoxmuşsa da, təbi rəvan imiş. Rəncurun yaradıcılığının əksəri münacat, mərsiyə, maddeyi-tarix və sair dost və əhibbaları arasında vüqqa gələn əsərlər qismindən olub, qəzəliyyəti - vəsfi-dilbər kimi əsərləri azdır. Hacı Mirhəməzə Əfəndinin müridlərindən olduğu üçün əşarü kəlamının çoxunda ol cənab tutduğu məsləkdə olduğunu bildirib, ilahiyat və mənəviyyat aləmindən bəhs edilir".

İsmayıl Umudlu və Bəhmən Əliyev-Ayvazalı "Şahnigar xanım

1900-cü ildə, ya da 1901-ci ildə Qazaxda vəfat etdiyi bildirilir.

Sufi-fəlsəfi görüşləri. Bütövlükdə Rəncurun qəzəlləri əsasən Mir Həməzə Nigarinin yaradıcılığı və nəqşibəndi tərifi ilə bağlıdır. Rəncurla M.H.Nigari ya da müridlə mürşid arasında "dostluğu" yaradan isə Hacı Mahmud Əfəndi Qaranizadə İncəvi olmuşdu. Bununla bağlı Şahnigar xanım şeirlərinin birində yazırdı:

**Bihəmdillah, mən də bir qulam,
Pərvərdigarım var,
Nəbim Muxtar Əhməddir, kə
nizəm, çaryarım var.**

**Günahım gərçi əksərdir, nə
qəm vardır ki, haqda,**

**ğan et, xəstə Rəncuri,
Fəğandan aşiqin könlü yarım
ləhzə irəq olmaz.**

Şahnigar xanım başqa bir qəzəlinde təəssüf edirdi ki, fani dünyada mürşidi-kamili olan Mirhəməzə Nigarinin camalını görüb onun başqa müridləri ilə birlikdə "hu-hu" deyib, məstü laübal olmaq ona qismət olmamışdır. Rəncur yazırdı:

Əgəbalı Mirzadə yazır ki, mürid-mürşid münasibətləri çərçivəsində Rəncur qəlbində daşdığı məhəbbət atəşinin nümunəsi olaraq, bir səccadə toxumuş və üzərinə öz beytini işləmiş, qəbul etməsini rica edən məktubla birlikdə Nigariyə göndərmişdir. Nigari də Rəncura yuxarıdakı cavabı verib bütün namazlarını həmin səccadə üzərində qılmışdır.

Rəncur "Çıxar" şeirində Nigarinin müridi olduğunu, bunun

Azərbaycan Türk ictimai-fəlsəfi fikir tarixinə töhfə vermiş qadınlar: *Şahnigar xanım Rəncur*

I Yazı

XIX əsr Azərbaycan Türk şair-ədəblərindən olan Şahnigar xanım Rəncur (1849-1900/1901) Qazax şəhərinin yaxınlığında Aşkəynək kəndində Kazım ağa Qiyasbəyovun ailəsində dünyaya gəlmişdir. Sonralar "Mollaxanım" ləqəbi ilə tanınan Şahnigarın ev şəraitində təlim və tərbiyyəsi ilə əmisi Hacıməmməd ağa Kazım ağa oğlu məşğul olmuşdur. "Şahnigar xanım XIX yüzilin birinci yarısından başlayaraq Qazax və Borçalı mahallarında geniş yayılmış nəqşibəndi tərifi qəbul etmişdir. Rəncur özünün müasiri, Qarabağlı alim, şair, Nəqşibəndi şeyxi Mirhəməzə Nigarini onun xas müridlərindən biri - tərifi Qazax qəzası üzrə başçısı, Nigarinin xalifəsi Hacı Mahmud Qaranizadə İncəvi vasitəsilə tanımış və ondan "İnabət" almışdır".

Azərbaycan xalqının tanınmış mütəfəkkiri Firidun bəy Köçərli "Azərbaycan türklərinin ədəbiyyatı" fundamental əsərində Şahnigar Rəncur haqqında yazırdı: "Mollaxanım" ziyadə

Rəncur" monoqrafiyasında Firidun bəy Köçərlinin onun haqqında dediyi "az elmliliyi" ilə razılıq mırılar. Onlar yazırlar: "Şahnigar xanım Rəncurun zəmanəmizə qədər gəlib çatmış yaradıcılıq nümunələri ilə tanışlıq Firidun bəyin onun barəsində yazdığı "Şahnigar xanımın artıq elmi yoxmuşsa da, təbi rəvan imiş" - fikri ilə razılaşmağa imkan vermir. Şahnigar xanımın şeir dilinin ərəb-fars tərkibli ibarələrlə zənginliyi, onlardan yerində və düzgün istifadə etməsi, İslam tarixi və məzhəbi ixtilafı haqqında yetərli dərəcədə məlumatı olması, bir sıra klassiklərimizin üslubuna və irsinə yaxından bələdliyi, klassik şeir qaydalarını dərinlən mənimsəməsi şairənin öz çağına görə yaxşı ev təhsili aldığı göstərir. Şairə doğma Azərbaycan Türk dili ilə yanaşı fars və ərəb dillərini də dərinlən bilmiş, klassik ədəbiyyatımızla, özəlliklə də Nəvai, Füzuli, Mövlana Təbrizi, Əbülqasim Nəbati, Molla Pənah Vaqif kimi klassiklərin yaradıcılığı ilə yaxından tanış olmuşdur".

Şahnigar xanım Rəncurun

**Əbubəkir, Ömər, Osman, Əli
tək lütfkarım var.**

**Çəhar yərə qarşı ol kəramət
taxtı üstündə,
Həsən namında bir şahım,
Hüseyn tək şəhriyarım var.**

**Dəri-dövlətdə Zeynalabidin
və Baqir və Sadiq,
Dəxi Musa ilə Kazım və Rıza
tək şahsuvarım var.**

**Və pənahım ol Taği, Əkbər,
Naği, Mehdi həm Əskər,
İmam on iki sərvərindən, ey
dil, nizarım var.**

**Necə təqir edim vəsfin kamalı
aləmə məşhur,
Camalı haqquma bir mürşidi-
kamil Nigarım var.**

**Siyəh-ru xəstə Rəncuram
əlüm daməni-pakında,
Nə qəm Mahmud əfəndi tək
bir ustadi-kibarım var.**

Rəncur Nigarinin fəlsəfəsinə bağlılığını, bir mürid kimi mürşidinə sadiqliyini aşağıdakı şeirində olduqca dəqiq ifadə etmişdir. O, yazırdı:

**Nigara, rövzeyi-hüsnün kimi
aləmdə bağ olmaz,
Çəkən ol hüsn-i-hicranın ərir,
gözündə yağ olmaz.**

**Güli-ruyin fərağından, əzizim,
bin fəğan ilə
Edən fəryadı şəbgiri olur, bül-
bül zağ olmaz.**

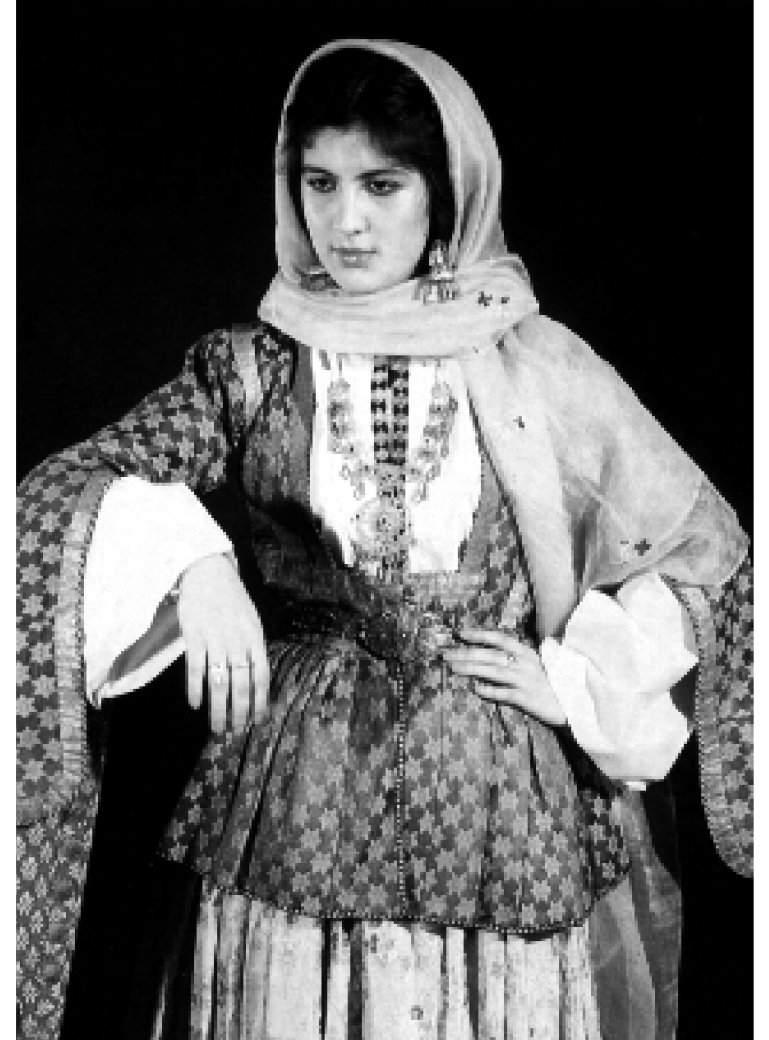
**Sərasər yer üzün tutmuş, xü-
ruc eylər səmavətə,
Çıxır şamü səhər zarım, kö-
nül bir dəm fəraq olmaz.**

**Sənin tək bir şəhi-ziba bulun-
maz kainat içrə,
Bənüm tək sinəsi hicran
odundan dağ-dağ olmaz.**

**Konun zəhmi-fəraqından bu
cismi-natəvan içrə,
Təbiba, gəzsən əndamım sə-
rapa cayı-sağ olmaz.**

**Vücutin sərbəsər qıldın mü-
zəyyən rəxt-xab içrə,
Könül, bil, aşiqi-sadiq cahan-
da bu sayaq olmaz.**

Oyan bu xabi-qəflətdən, fə-

**Ey dəriğa kim, o şahın məh
camalın görmədim,
Üz sürüb dərğahına, rüxsari-
alın görmədim.
Ötmədim kuyində hər şəb ta
səhər bülbül kimi,
Yetmədim məqsudə bir dəm,
gül vüsalın görmədim.
Dəsti-pakin bus edib, həm
hər tərəf "hu-hu" deyə,
Seyr edən sərməsti-rindi-la-
balın görmədim.
Ey dəriğa kim, o mahın həl-
qeyi-üşşaqdə
Seyri-çalakın, vücudi-bimisa-
lın görmədim.
Ey dəriğa, dərğahında aşiqi-
şeydasının,
Xub avazın, dəxi şirin məqal-
lın görmədim.
Əfv qıl, ya rəbbanə, hər dəm
dili-divanəmi
Cürmü üsyan ilə gördüm,
yaxşı halın görmədim
Dər cahan, əlhəmdülilləh,
xəsteyi-Rəncurunin
Mədhi-şahından səvayi bir
kəlamın görmədim.**

Nigari isə Rəncura cavab məktubunda müridinin fikirlərini yüksək dəyərləndirərək yazmışdır:

**Kərəm dəryasıdır, bir dövləti-
bipayə malikdir,
Sərapa lütfdür kim, töhfeyi-
bipayə göndərmiş.**

**Yenə sövdəyə düşmüş, aşiq-
qanə bir qəzəl yazmış,
Nigari bir qəzəlnamə büti-
zibayə göndərmiş.**

Bu məsələ ilə bağlı Fəxrəd-

la qürur duyduğunu ifadə etməyə çalışmışdır. O, yazırdı:

**Sanma kim candan, Nigara,
dərđi-pünhanım çıxar,
Qılmasan feyzi-nəzər dilidən
suzanım çıxar.**

**Odlu könlüm naləsindən dağ,
daş eylər fəqan,
Dövr olur ahım həvada lövh-
dumanım çıxar.**

**Nagəhan fəvvarəyi-çəşmim
nəmi eylər xürc,
Nuhi tufanım keçər, gərdunə
ümmanım çıxar.**

**Tutiyyəyi-xaki-payindən əgər
bulmaz əsər,
Dur olur hər dəm ziyadən,
çəşmi-giryanım çıxar.**

Minəxanım Təkləliyə görə Şahnigar xanım mürşidi Nigarinin şəxsiyyətini çox ideallaşdırmış, əksər şeirlərini şeyxinə həsr etmiş bu "Leylayi-ərs" pirinin tutduğu məsləkdə olduğunu bildirib, ülvyyə və mənəviyyat aləmindən bəhs etmişdir. 10 Millət vəkili, prof. Qənirə Paşayeva yazır ki, mənəvi rəhbər hesab etdiyi Mir Həməzə Nigarinin yaradıcılığında bir çox sənətkarlıq keyfiyyətləri əz edən Şahnigar xanım, bu dəsti-xətti öz şeirlərində davam etdirib: "Seyid Nigari şeirlərinə xas olan poetik təkrirlər, bədii səliqə, ritm ahəngi Şahnigar xanımın da şeirlərində özünü büruzə verir. Ahəngi ilə diqqət çəkən, zəngin zikr və vird musiqisi hopan bu misralar oxucuda xoş ovqat yaradır".

